

“QUAN ELS CONQUERIDORS ANGELOSOS VAN ARRIBAR A AUTRÀLIA
els va sorprendre veure uns estranys animals que feien salts
increïbles. Immediatament, van voler descobrir què eren i com es deien. Ho van
preguntar a un nadiu mitjançant senyals. En notar que el nadiu sempre responia “kan
ghu ru”, van adoptar la paraula anglesa kangaroo (cangur). Els lingüistes, amb el
temps, van determinar que el significat era molt clar, els indígenes volien dir “no
t’entenc”.

RECULL DE LES NORMES ORTOGRÀFIQUES BÀSIQUES

La vocal neutra

Escrivim amb a

1. La majoria de mots femenins: *taula, casa... però mare, febre, llebre, piràmide...*
2. La vocal final dels verbs si no hi ha cap altra lletra al darrere: *canta, xiula, pensa... però obre, corre, vine, omple* i els verbs de la segons conjugació *caure, jeure...*
3. Alerta amb els verbs *treure, jeure, i néixer*
4. Les terminacions *-arca, -ista, -cida. Monarca, dentista...*
5. Quan el mot primitiu s’escriu amb a, el mot derivat també: *teulada* si ve de *teula, taulada* si ve de *taula*.
6. Cal vigilar amb alguns mots que s’escriuen diferent del castellà: *ambaixada, meravella, monestir, davantal, avaria, treball, Empordà, assemblea, assassí...*

Escrivim amb e

1. La majoria de noms i adjectius masculins: *moble, llibre... però monarca, dentista, homicida...*
2. La vocal final dels verbs quan a darrere hi ha una altra lletra: *canten, juguen, salten...*
3. Tots els plurals en català: *cases, brutes...*
4. Algunes paraules femenines: *febre, llebre, piràmide...*
5. Els verbs de la segons conjugació: *caure, jeure, treure...*
6. Els mots que tenen el primitiu clarament amb e: *netedat* perquè ve de *net*

La o i la u

Escrivim amb o

1. Primera persona del present: *canto, jugo, salto, ofereixo...*
2. Els derivats quan el mot primitiu té una o. *Pontet* perquè ve de *pont*
3. Alerta amb els verbs *cosir, sortir, collir, escopir i tossir*. quan la vocal és forta escrivim *u (surt)*, però quan és fluixa, escrivim *o (sortia)*.
4. Alerta amb els verbs *poder i voler*. Són un cas especial en alguns temps verbals.
5. Cal controlar mots com: *avorrir, sospir, govern, polir, botifarra...*

Escrivim amb *u*

1. Paraules acabades en diftong: *cacau, trofeu, hebreu...*
2. Els derivats quan el mot primitiu té una *u*. *Puntet* perquè ve de *punt*.
3. Cal controlar alguns mots com: *mntanya, turment, suportar, bufetada...*

Els diftongs

Cal tenir-los molt controlats per poder Accentuar correctament.

Diftongs decreixents

ai	au
ei	eu
(ii)	iu
oi	ou
ui	uu

Diftongs creixents

qua	gua
qüe	güe
qüi	güi
quo	guo

També són diftongs creixents els aplecs formats per una *i* o una *u* davant d'una vocal forta, en cas que davant no hi hagi una consonant. Per tant, normalment trobarem aquest tipus de diftong entre vocals o, sobretot en el cas de la *i* a principi de paraula. Exemples: *iot, iogurt, deies, diuen, veia...*

*Fixa't que les combinacions *ia, ies* no fan diftong en català.

Accentuació

Les paraules d'una sola síl·laba no s'accentuen. Tot i això, hi ha una sèrie de mots que porten accent per diferenciar-se d'una altra paraula que s'escriu igual, són els que tenen accent diacrític.

L'accent diacrític

S'accentuen: *sóc, és, són, fóra, dóna, dones, véns, vénen, sé, té, vés, mòlt, féu, bóta, Déu, mà, món (mons), móra, nét, ós, pèl, sèu, séc, ús, sòl, més, sí, bé, què.*

Les paraules de més d'una síl·laba han de seguir les normes següents, segons la síl·laba forta.

1. **Paraules agudes.** S'accentuen totes les que acaben en *a, e, i, o, u; as, es, is, os, us; en, in.*
2. **Paraules planes.** S'accentuen totes les que **no** acaben en *a, e, i, o, u; as, es, is, os, us; en, in.*
3. **Paraules esdrúixoles.** S'accentuen totes.

Mots que cal anar alerta a l'hora de pronunciar:

Mots aguts: *timpà, poliglòt, futbol, hoquei, handbol, comitè.*

Mots plans: *magnetòfon, atmosfera, rèptil, tèxtil, míssil, medul·la.*

Mots esdrúixols: *diòptria, aurèola, Etiòpia, Himàlaia, Hèlsinki, olímpades.*

Algunes qüestions per a l'accentuació de les es i de les os. Vegeu el quadre

	accent obert ()	accent tancat (')
Agudes	<p>→</p> <p>-è (la majoria): cafè, espès, perquè, vuitè...</p> <p>excepte</p> <p>.....</p> <p>-ès (la majoria) : interès, pagès, espès, Gironès francès, entès...</p> <p>excepte →</p> <p>.....</p> <p>-èn (la majoria): mossèn, aprèn, comprèn...</p> <p>excepte →</p>	<p>-é (gal·licismes): puré, consommé... (futur simple): parlaré, sortiré... (pretèrit perfet simple): vingué, digué...</p> <p>.....</p> <p>-és (pretèrit imperfet de subjuntiu): anés... (la majoria dels que fan els plurals en -essos): congrés, accés, progrés... (altres): després, només...</p> <p>.....</p> <p>-én (formes verbals acabades en -tén i -cén): pretén, entén, encén...</p>
Planes	<p>la majoria: vèncer, empènyer, conèixer, dèiem, sèieu, rèieu, dèbil, cèntim, pèsol, fèmur...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - alguns infinitius: témer, ésser, créixer, néixer i péixer. - érem, éreu. - pretèrit perf. d'ind.: riguèrem, diguèreu - pretèrit imperf. de subj.: vinguéssim, veiéssiu... - alguns mots: cérvol, feréstec, préstec...
Esdruíxols	<p>la gran majoria: mètode, matèria, ciència, pèrdua...</p> <p>excepte →</p>	<p>alguns mots: església, feréstec, cérvol...</p>

La dièresi

Té dues funcions

1. Fer que les *u* soni en els casos *qüe, güe, qüi, güi. Pingüí, següent...* Fixat, però, que *obliqua* no en porta.
2. Trencar el diftong quan la vocal fluixa (la segona) és forta. *Raïm, peüc, veïna, llaüt...* També en porten els mots que acaben en vocal i que tenen un sufix a darrere que comença per *i* (*-itat, -iment, -idal, -ible, -itzar; continuïtat, decaïment, esferoïdal, traduïble, arcaïtzar*)

Estalvi de la dièresi. No posem dièresi en:

- .Les síl·labes que han de dur accent. Així: *veí*, però *veïna*
- .Els temps verbals: futur, condicional, infinitiu i gerundi
- .Els prefixos: *anti-, co-, re-, contra-*
- .Els sufixos: *-isme, -ista*

Les esses

Abans d'escriure cal tenir clar si el so és sord o sonor.

Les grafies que representen el so sonor són *s* i *z*

S'escriu *s* entre vocals: *casa*, *ase* i també *trans-*, *dins-*, *fons-*

S'escriu *z* a principi de mot i després de consonant, **però** alguns cultismes s'escriuen amb *z*: *topazi*, *ozó*...

Les grafies que representen un so sord són *s*, *ss*, *ç*, *c*

S'escriu *s* a principi i a final de mot i també després de consonant. *Sabata*, *llibres*, *dansa*.

S'escriu *ss* només entre vocals. *Abadessa*.

S'escriu *c* a principi i després de consonant; davant de *e*, *i*

S'escriu *ç* darrere de consonant i a final de mot davant de *a*, *o*, *u*. *Temença*, *peça*, *cançó*, *puça*

Remarques

S'escriuen amb *ss* les sufixos *-gressió*, *-gressor*; *-pressió*, *-pressor*; *missió*, *-missor*; *agressió*, *impressió*, *transmissor*...

També s'escriuen amb *ss* el sufix *-íssim*, *-íssima* i alguns femenins acabats en *-essa* (*abadessa*, *baronessa*, *duquessa*...)

S'escriuen amb *ç* els sufixos *-ança*, *-ença* (*esperança*, *coneixença*...)

Els mots que tenen un prefix, generalment, no dupliquen la *essa*, per exemple: *antisocial*, *contrasenya*, *sobresaturat*...

L'apòstrof

Cal apostrofar l'article *el*, *la* i també la preposició *de* quan la paraula següent comença per vocal o *hac*. Per exemple: *l'aigua*, *l'obertura*, *l'Índia*...

No s'ha d'apostrofar l'article *la* quan la paraula següent comença per una *i* o una *u* fluïxes. Per exemple: *la incidència*, *la humitat*, *la Immaculada*, **però** *l'Imma*.

Els números 1 i 11 s'apostrofen. *De l'1 a l'11 de setembre*.

L'apòstrof té prioritat respecte de la contracció: *de l'hospital* i no pas **del hospital*.